

МОДЕЛЮВАННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ОКРЕМОГО ЗВО

УДК 358.23.34

Матвіїва І. А.

Здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня 2-го року навчання
ННІ міжнародних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто сучасні виклики та можливості розвитку вищої освіти в Україні з акцентом на привабливість українських університетів для іноземних студентів. Проаналізовано ключові фактори, що впливають на вибір навчальних закладів студентами з-за кордону, зокрема економічна доступність, безпекова ситуація, міжнародна співпраця та розвиток дистанційного навчання. Досліджено динаміку кількості іноземних студентів у регіонах України, а також наведено приклади змін у структурі студентів-іноземців у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Висвітлено причини популярності України серед громадян певних країн і зниження інтересу з боку інших. Результати дослідження є корисними для стратегічного планування у сфері вищої освіти та міжнародної співпраці.

Ключові слова: вища освіта, Україна, іноземні студенти, привабливість університетів, дистанційне навчання, міжнародна співпраця, Харківський національний економічний університет, освітня міграція, безпекова ситуація.

Annotation. The article examines the current challenges and opportunities for the development of higher education in Ukraine, with an emphasis on the attractiveness of Ukrainian universities for foreign students. The key factors influencing the choice of educational institutions by students from abroad are analyzed, in particular, economic accessibility, security situation, international cooperation and the development of distance learning. The dynamics of the number of foreign students in the regions of Ukraine are studied, and examples of changes in the structure of foreign students at the Semyon Kuznets Kharkiv National Economic University are also given. The reasons for the popularity of Ukraine among citizens of certain countries and the decline in interest from others are highlighted. The results of the study are useful for strategic planning in the field of higher education and international cooperation.

Keywords: Higher education, Ukraine, foreign students, attractiveness of universities, distance learning, international cooperation, Kharkiv National Economic University, educational migration, security situation.

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції суспільств система вищої освіти України стикається з викликом підвищення своєї конкурентоспроможності та привабливості як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Швидкий розвиток технологій, зміни в економічних умовах та соціальних потребах вимагають перегляду стратегій розвитку закладів вищої освіти (ЗВО). Моделювання привабливості системи вищої освіти та окремих ЗВО виступає важливим інструментом для їхньої адаптації до нових реалій і викликів [8; 9].

Освіта сьогодні займає центральне місце у розвитку суспільства та людства в цілому. Вона, як і раніше, допомагає людині формувати світогляд, надає життєві орієнтири і передає важливі знання про мову, культуру й традиції. Це сприяє єдності суспільства, зміцненню національної ідентичності та збереженню культурної спадщини.

Метою роботи є аналіз та прогнозування міжнародної привабливості системи вищої освіти України та ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Методитарезультати. Вища освіта в Україні часто є більш доступною порівняно з освітою в Західних країнах, що приваблює як місцевих, так і іноземних студентів. Вартість навчання в українських вишах зазвичай нижча, ніж у багатьох країнах Європи та США, що робить її привабливою для тих, хто шукає якісну освіту за розумну ціну. Участь українських університетів у міжнародних програмах обміну (наприклад, Erasmus+) сприяє інтеграції в глобальну освітню спільноту та дозволяє студентам здобувати міжнародний досвід. Зростаюча кількість іноземних студентів в українських вишах свідчить про зростаючу привабливість вищої освіти в Україні на міжнародній арені.

Прогнозування привабливості вищої освіти є необхідним для забезпечення адаптації освітньої системи до сучасних вимог ринку праці, ефективного управління ресурсами та стратегічного розвитку. Для цього використовуються статистичні методи, зокрема кореляційно-регресійний аналіз, який дозволяє оцінити залежності між показниками та створити прогнози на основі якісних моделей.

Розглянемо частку студентів-іноземців у 2010–2011 н. р. та 2023–2024 н. р. (рис. 1) у регіональному розрізі країни.

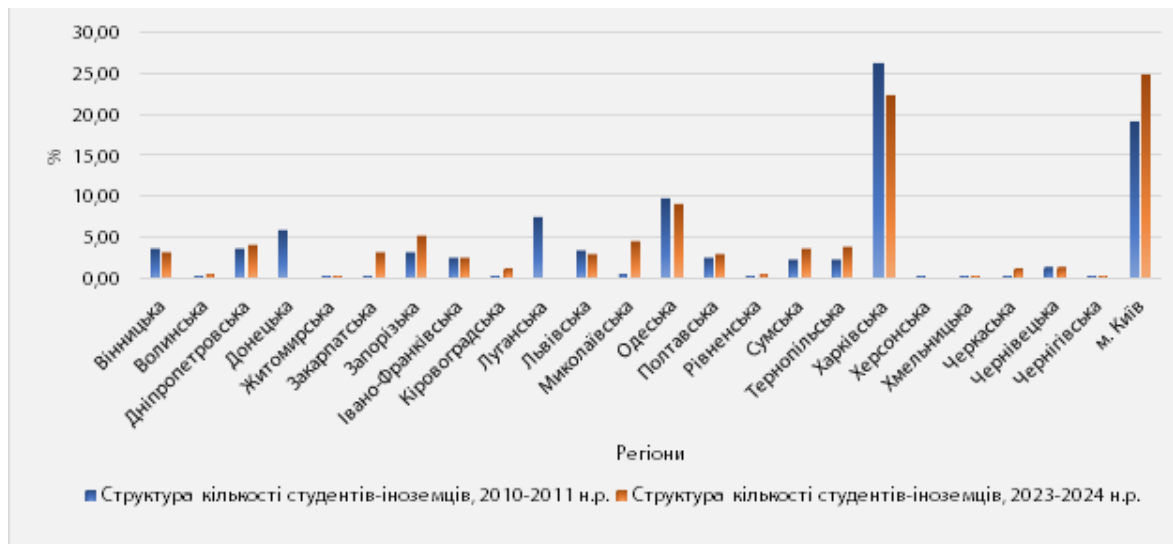

Рис. 1. Структура кількості студентів-іноземців у 2010–2011 н. р. та 2023–2024 н. р., %

З рис. 1 видно, що Харківський регіон та м. Київ були і залишаються привабливими для іноземних студентів. Звісно, безпекова ситуація та воєнний стан вплинули на частку іноземців, але рейтинг не похитнувся. У 2023–2024 н. р. порівняно з 2010–2011 н. р. частка іноземців у м. Харкові зменшилася на 4 %, проте у Києві частка студентів зросла на 6 %. Це характеризується наступним. Харків, особливо з 2022 року, став епіцентром бойових дій через російське вторгнення. Це суттєво вплинуло на привабливість міста для іноземних студентів, які часто обирають безпечніші регіони для навчання. Багато іноземних студентів вирішили перевестися до інших ЗВО або країн через небезпеку в Харкові. Але якість вищої освіти у Харкові є високою, викликає довіру у іноземних студентів, тому втрата кількості іноземних студентів є несуттєвою.

Перехід на дистанційне навчання – також не менш важливий фактор, але для іноземців це кращий варіант. Навчальні заклади, навіть ті, що продовжили роботу оффлайн, перейшли на дистанційне навчання. Для багатьох іноземних студентів можливість навчатися віддалено зменшила потребу перебувати безпосередньо в місті, що, ймовірно, вплинуло на вибір на користь більш стабільних регіонів чи навіть країн.

В останній час зростає популярність м. Києва. Київ, як столиця і відносно стабільний регіон, зміг прийняти більше іноземних студентів. Велика кількість університетів, розвинена інфраструктура та більша безпека зробили місто привабливішим для іноземців. Навіть під час дистанційного навчання м. Київ залишився популярним, адже надає кращі можливості для студентів, як з точки зору академічних програм, так і соціально-економічних умов.

Зменшення кількості іноземних студентів у всіх регіонах України в 2023–2024 навчальному році є наслідком складної ситуації, яка склалася через повномасштабну війну. В Луганській, Донецькій та Херсонській областях через активні бойові дії та тимчасову окупацію навчальні процеси або повністю припинені, або значно обмежені. Це унеможливило функціонування університетів, що вплинуло на відтік студентів, включаючи іноземців. Навіть у відносно стабільних регіонах іноземні студенти можуть відчувати ризики, пов'язані з небезпекою воєнних дій, повітряними тривогами та інфраструктурними проблемами. Цей фактор вплинув на загальне зниження привабливості України як місця для здобуття вищої освіти для іноземців.

Прогнозування кількості студентів-іноземців на 2024–2025 н. р. пропонується здійснювати за допомогою кореляційно-регресійного аналізу, а саме прогнозування часового ряду. Вихідним простором дослідження є значення цього показника за період 2011–2023 н. р. Розрахунок параметрів моделі наведено на рис. 2. Розраховано критерії

оцінки якості моделі. Коефіцієнт множинної кореляції – 0,80, що доводить наявність зв'язку між показниками, параметри значущі, модель є якісною, а отже, можемо зробити прогноз кількості студентів-іноземців на 2024–2025 н. р.

Model: $Y=a_0+a_1t+a_2t^2$						
Depend var: Y						
Level of significance: 95% (alpha=0,050)						
	BETA	Standard error	t - value	p-level	Lower confidence limit	Upper confidence limit
a0	21427	9048,625	2,36803	0,035528	1712,18	41142,7
a1	11923	2602,412	4,58167	0,000631	6253,24	17593,57
a2	-672	158,163	-4,2491	0,001129	-1016,66	-327,44

Рис. 2. Параметри моделі

	1	2	3
	t	Y	Yprog
1	1	37700	32678,79
2	2	37848	42586,04
3	3	53664	51149,19
4	4	60480	58368,24
5	5	69969	64243,19
6	6	63172	68774,04
7	7	63906	71960,79
8	8	64066	73803,44
9	9	66310	74301,99
10	10	75605	73456,44
11	11	80470	71266,79
12	12	76548	67733,04
13	13	84136	62855,19
14	14	51676	56633,24
15	15	33328	49067,19
16	16		40157,04

Рис. 3. Прогнозне значення кількості студентів-іноземців у 2024–2025 н. р.

З рис. 3. видно, що у 2024–2025 н. р. кількість студентів-іноземців за прогнозом може становити 40157,04 осіб, а це на 6829,04 осіб більше, ніж у 2023–2024 н. р. Якщо б така тенденція зберігалася, кількість студентів поступово збільшувалася, тобто зовнішня привабливість вищої освіти України підвищувалася.

У зв'язку з воєнними діями у 2023–2024 н. р. порівняно з 2022–2023 н. р. спостерігається суттєве скорочення студентів-іноземців на 18348 осіб, або у 1,5 разу. Цікаво було б розглянути ситуацію, якби не було воєнних дій в Україні. Виключимо з вихідних даних 2023 рік та спрогнозуємо кількість студентів-іноземців на 2023–2024 н. р. та 2024–2025 н. р.

Знайдено параметри моделі (рис. 4) та розраховано оцінку якості моделі.

Model: $Y=a_0+a_1t+a_2t^2$ (table data 1)						
Depend var: Y						
Level of significance: 95% (alpha=0,050)						
	BETA	Standard error	t - value	p-level	Lower confidence limit	Upper confidence limit
a0	27308	7823,707	3,49042	0,005055	10088,17	44527,9
a1	9199	2399,551	3,83376	0,002776	3917,93	144480,68
a2	-456	155,605	-2,92954	-2,92954	-798,34	-113,37

Рис. 4. Параметри моделі

Коефіцієнт множинної кореляції – 0,84, що доводить наявність зв'язку між показниками, параметри значущі, модель є якісною, а отже, можемо зробити прогноз кількості студентів-іноземців на 2024–2025 н. р.

	1	2	3
	t	Y	Y _{prog}
1	1	37700	36051,48
2	2	37848	43883,23
3	3	53664	50803,28
4	4	60480	56811,63
5	5	69969	61908,28
6	6	63172	66093,23
7	7	63906	69366,48
8	8	64066	71728,03
9	9	66310	73177,88
10	10	75605	73716,03
11	11	80470	73342,48
12	12	76548	72057,23
13	13	84136	69860,28
14	14	51676	66751,63
15	15		62731,28
16	16		57799,23

Рис. 5. Прогнозне значення кількості студентів-іноземців у 2024–2025 н. р.

Якби не було обмежень та воєнних дій в Україні, кількість іноземних студентів у 2023–2024 н. р. могла становити 62731,28 осіб, а це на 11055,28 осіб, або у 1,2 разу, більше за 2022–2023 н. р. За прогнозом, у 2024–2025 н. р. кількість студентів-іноземців могла становити 57799,23 осіб. Все одно спостерігається зменшення у 2024–2025 н. р., але не таке суттєве, як сталося насправді.

Якби не внутрішні проблеми України у 2024–2025 н. р., кількість студентів-іноземців могла бути більшою на 17642,19 осіб, або у 1,4 разу порівняно з прогнозом на 2024 н. р. за сценарієм 1.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (ХНЕУ ім. С. Кузнеця) має багату історію, засновану ще в 1930 році. Протягом свого існування університет постійно розширював сферу своєї діяльності та спектр освітніх програм, відповідаючи на виклики сучасного суспільства та економіки. Станом на сьогодні ХНЕУ ім. С. Кузнеця є одним із провідних економічних університетів України, який активно розвивається, пропонуючи широкий вибір освітніх програм у галузях економіки, менеджменту, фінансів, маркетингу, бізнес-аналітики тощо.

Значна частина іноземних студентів навчається в українських вишах, що зумовлює необхідність дослідження привабливості цих навчальних закладів для міжнародного контингенту студентів. При цьому наукові дослідження щодо визначення критеріїв та факторів, що вплинули на вибір українського університету серед іноземних студентів, не проводились досі.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця обіймає лідируючі позиції за кількістю іноземних студентів. Так, за результатами проведеного дослідження Українським державним центром міжнародної освіти «Іноземні студенти в Україні: запрошення на навчання та кількість студентів», що опублікований на сайті МОН України 22.11.2024 р., наш університет посідає 2 позицію в Україні за кількістю іноземних студентів (1756 осіб) після Київського національного університету технологій та дизайну (1797 осіб) [5] (рис. 6).

Рис. 6. Рейтинг українських ЗВО за кількістю студентів-іноземців станом на 2024 р., осіб

Розглянемо ситуацію із студентами-іноземцями в ХНЕУ ім. С. Кузнеця. На рис. 7 приведено кількість іноземних студентів, які навчаються у ХНЕУ ім. С. Кузнеця, за період 2019–2023 рр.

У 2023/24 навчальному році кількість студентів-іноземців у ХНЕУ ім. С. Кузнеця зросла до 1200 осіб, що є значним покращенням порівняно з 569 особами у 2022/23 навчальному році. Це свідчить про зростання популярності університету серед іноземних студентів. Різне скорочення кількості іноземних громадян у 2022 році було зумовлено введенням воєнного стану в Україні та масовим виїздом іноземців з країни.

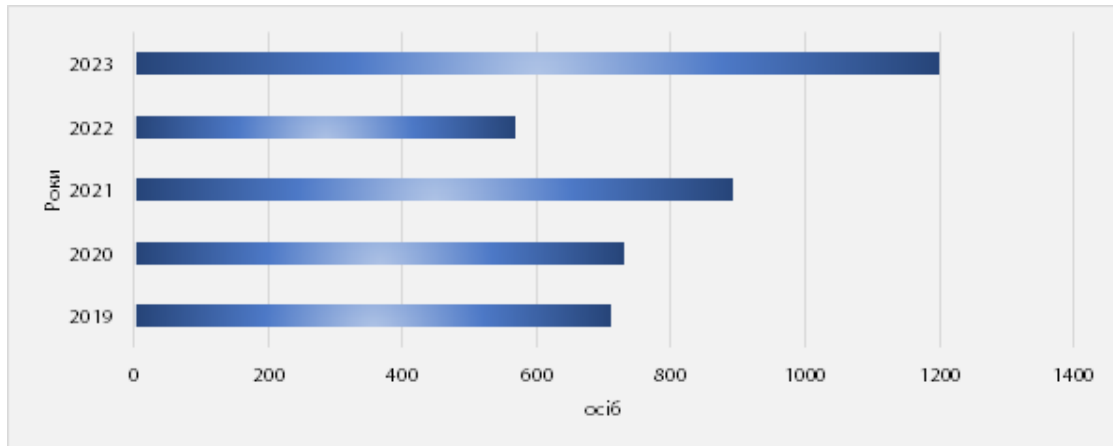

Рис. 7. Кількість студентів-іноземців у ХНЕУ ім. С. Кузнеця, осіб

У минулому році були зафіксовані найнижчі показники серед іноземних студентів, втративши слухачів підготовчих програм та дві третини загальної кількості студентів денної форми навчання. Безпекові питання, невизначеність та ризики призвели до зниження попиту на освіту в Україні.

Зростання кількості студентів-іноземців у ХНЕУ ім. С. Кузнеця здійснюється через зміни в політиці університету. Університет постійно запроваджує нові програми або ініціативи, щоб залучити іноземних студентів, включаючи покращення умов навчання, створення нових спеціальностей або освітніх програм англійською мовою. Зростання популярності також пов'язане зі змінами в міжнародній політиці, зокрема, покращенням відносин України з іншими країнами, що сприяє збільшенню потоку студентів. Покращення репутації університету в рейтингах або отримання міжнародних акредитацій – ще один з ефективних шляхів підвищення привабливості університету для іноземних студентів.

У роботі зроблено прогноз кількості іноземних студентів на 2024–2025 н. р. Розраховані параметри моделі наведено на рис. 8. Оцінки якості моделі підтверджують її спроможність для прогнозування кількості студентів-іноземців.

Так, коефіцієнт множинної кореляції дорівнює 0,98, що доводить наявність тісного зв'язку між показниками, параметри значущі за t-критерієм Стюдента, модель є якісною, а отже, можемо зробити прогноз кількості студентів-іноземців на 2024–2025 н. р. у ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Model: $Y=a_0+a_1t+a_2t^2$ (table data 1)						
Depend var: Y						
Level of significance: 95% (alpha=0,050)						
	BETA	Standard error	t - value	p-level	Lower confidence limit	Upper confidence limit
a0	3746	167,5448	22,3554	0,000001	3359,17	4134,892
a1	-741	64,171	-11,5529	0,000003	-889,34	-593,382
a2	45	5,2084	8,6847	0,000024	33,22	57,244

Рис. 8. Параметри моделі

	1	2	3
	t	Y	Yprog
1	1	2973	3049,41
2	2	2504	2443,74
3	3	2028	1928,55
4	4	1494	1503,82
5	5	1014	1169,55
6	6	1043	925,755
7	7	712	772,423
8	8	729	709,557
9	9	893	737,157
10	10	569	855,223
11	11	1200	1063,75
12	12		1362,75

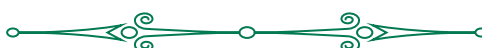
Рис. 9. Прогнозне значення кількості студентів-іноземців у 2024–2025 н. р.

З рис. 9. видно, що у 2024–2025 н. р. кількість студентів-іноземців у ХНЕУ ім. С. Кузнеця за прогнозом може становити 1362,75 осіб, а це на 162,75 осіб, або у 1,1 разу, більше, ніж у 2023–2024 н. р. Таким чином, кількість студентів поступово збільшується, незважаючи на воєнні дії, що підтверджує високу якість освіти в університеті та високий рівень зовнішньої привабливості ХНЕУ ім. С. Кузнеця в міжнародному освітньому просторі.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Раєвцева О. В.

Література: 1. Аналітичний звіт «Інтеграція України у глобальну освітню спільноту». МОНУ, Інститут освітньої аналітики, 2023. 64 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>. 2. Вища освіта в Україні. URL: <https://apeps.kpi.ua/vischa-osvita/en>. 3. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf>. 4. Дані Державної служби статистики України щодо іноземних студентів, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Звіт Міністерства освіти і науки України «Іноземні студенти в Україні: запрошення на навчання та актуальна статистика». 20.11.2024. URL: <https://mon.gov.ua/news/inozemni-studenty-v-ukraini-zaproshennia-na-navchannia-ta-aktualna-statystyka>. 6. Звіт ректора Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, 2023. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/Zvit-Rektora-vykonannya-KPI-stanom-na-31.12.2023.pdf>. 7. Міжнародна програма Erasmus+: Переваги для українських університетів, 2022. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/webinar_general_neo_6sept2022_2.pdf. 8. Rayevnyeva O., Matusova S., Brovko O. Analysis and Modeling of Structural Changes in Ukrainian Higher Educational System. 2024 // 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Ceske Budejovice, Czech Republic, 2024. P. 122–128. DOI: 10.1109/ACIT62333.2024.10712507. 9. Rayevnyeva O., Ponomarenko V., Matusova S., Stryzhychenko K., Filip S., Brovko O. Models of the Impact of Socio-Economic Shocks on Higher Education Development. Adm. Sci. 2024, 14. P. 278. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci14110278>.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2024 р.

ДИНАМІКА МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС

УДК 314.1

Михайленко В. А.

Здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня IV курсу
ННІ міжнародних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Статтю присвячено аналізу динаміки міграційних процесів в Україні під час повномасштабного вторгнення. На основі статистичних даних було досліджено основні напрями переселення українців, а також чинники, які вплинули на формування міграційних потоків.

Ключові слова: міграція, Україна, війна, переселенці, країни-реципієнти.

Annotation. The article is devoted to the analysis of the dynamics of migration processes in Ukraine during the full-scale invasion. Based on statistical data, the main directions of Ukrainian migration were investigated, as well as the factors that influenced the formation of migration flows.

Keywords: migration, Ukraine, war, displaced persons, recipient countries.

Міграція – це переміщення людей з метою тимчасового чи постійного проживання, яке зазвичай обумовлюється соціальними, економічними або політичними факторами. У результаті повномасштабного вторгнення Росії на територію України, що розпочалося 24 лютого 2022 року, міграція набула масового примусового характеру, ставши однією з найбільших міграційних хвиль у Європі за останні десятиліття.

До початку війни чисельність населення України становила близько 41 млн осіб [1]. З рис. 1 видно, що у 2022 році спостерігається спад чисельності населення. На це, відповідно, впливає фактор зовнішньої міграції.

Розглянемо більш детально зовнішню міграцію та проаналізуємо кількість людей, які були вимушені виїхати за територію країни.

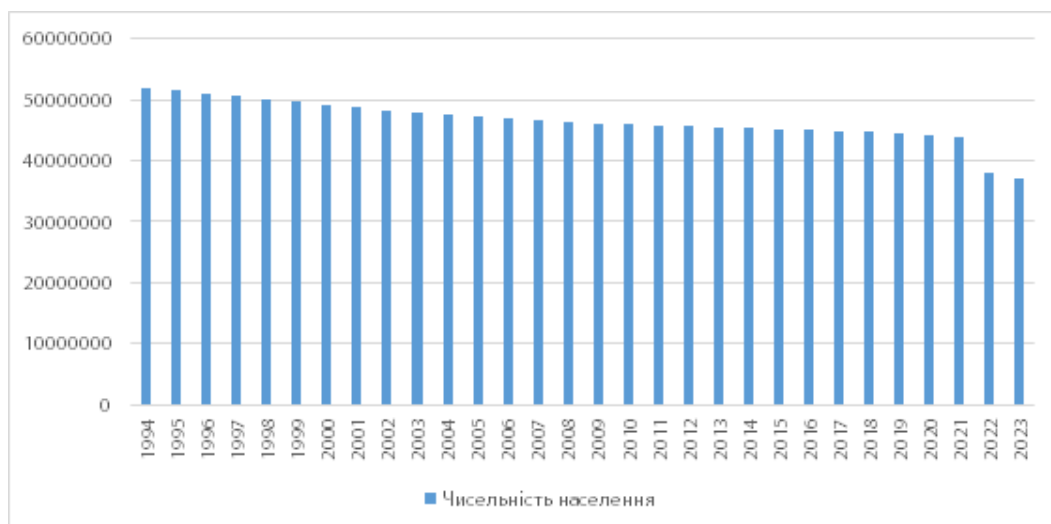

Рис. 1. Чисельність населення за роками, осіб

Джерело: [5]